

Η διοίκηση ως αναπόφευκτη διαδικασία ιεράρχησης/ανισότητας εντός του θεσμού της εκπαίδευσης

Αλεξία Καπραβέλου

Εκπαιδευτικός, M.Ed.

Υποψ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών
Επιστημών

akaprave@gmail.com, akaprave@sch.gr

Περίληψη

Στο άρθρο αυτό επιχειρώ να αποδείξω ότι η διοίκηση ενέχει τις έννοιες της ατομικότητας, ανισότητας, εκμετάλλευσης, άσκησης εξουσίας, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για διοίκηση στα πλαίσια ενός θεσμού, για παράδειγμα της εκπαίδευσης, ενταγμένου στη συγκεκριμένη κοινωνική δομή.

Η Κοινωνιολογία της Εργασίας έχει αναδείξει φαινόμενα και προβλήματα εγγενή στο σημερινό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, που είναι, μεταξύ άλλων, η ιεραρχία, ο συντονισμός του έργου, οι διευθύνοντες τεχνικοί, τα τελειοποιημένα μέσα διοίκησης και ο φόβος υπερελέγχου των ατόμων μέσω της πληροφορικής από την κεντρική εξουσία, ακόμα και με καταπάτηση νόμων που προστατεύουν την κοινωνία από τις αυταρχικές δομές εξουσίας.

Οι θεωρητικοί της Λειτουργικής Σχολής της Διοίκησης αναφέρουν, μεταξύ άλλων, τους παράγοντες της πειθαρχίας και του συγκεντρωτισμού για την αποτελεσματικότητα των οργανισμών. Ο Durbin, μεταξύ των άλλων ικανοτήτων της διοίκησης, αναφέρει την 'πολιτική ικανότητα', με την έννοια της διεκδίκησης μεριδίου εξουσίας και της αποτροπής άλλων από μια τέτοια διεκδίκηση.

Στα πλαίσια αυτά, και η εκπαιδευτική νομοθεσία ορίζει ότι ο διευθυντής σχολείου «ως ηγετικό στέλεχος έχει δικαίωμα να καθοδηγεί τους υφισταμένους του». Εφόσον επίσης είναι πρόεδρος του συλλόγου διδασκόντων, καμία απόφαση δεν δύναται να υλοποιηθεί χωρίς τη συναίνεσή του. Τα προβλήματα αυτά οξύνονται με την επιλογή των διευθυντών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από τους ανωτέρους τους με κριτήρια κυρίως κομματικά, προσωπικών σχέσεων και υλικών συναλλαγών. Οι εκπαιδευτικοί έχουν έτσι τη λιγότερη εξουσία και έναν κατώτερο ρόλο ως προς την οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων.

Οι προτάσεις περί εμπλουτισμού ή αναβάθμισης της εργασίας των εκπαιδευτικών, καθώς και περί συνδιοίκησης δεν μπορούν να έχουν κανένα αντίκρισμα χωρίς να απαντηθούν ερωτήματα όπως τι θα αλλάξει μισθολογικά ή πώς θα εξηγηθεί η συμμετοχή στη διοίκηση αν ληφθεί υπόψη ο παράγοντας της αμφισβήτησης της εξουσίας σε έναν οργανισμό ή ακόμα και της αμφισβήτησης της αξίας της εργασίας.

Λέξεις - κλειδιά: διοίκηση της εκπαίδευσης, διοικητική ιεραρχία, άσκηση εξουσίας στους οργανισμούς.

Θεματική: διοίκηση της εκπαίδευσης

Ταξινόμηση JEL: I Health, Education, and Welfare.

Θεωρητικά δεδομένα για τη διοίκηση της εκπαίδευσης

Ο μύθος της δημοκρατικής διοίκησης από τις συμβατικές θεωρίες της διοίκησης

Το άρθρο αυτό αμφισβητεί το σημερινό κυρίαρχο μοντέλο της δημοκρατικής διοίκησης ως δήθεν αντίποδα στη γραφειοκρατική διοίκηση, καθώς κάθε μορφής διοίκηση ενέχει τις έννοιες της ατομικότητας, ανισότητας, εκμετάλλευσης, άσκησης εξουσίας, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για διοίκηση στα πλαίσια ενός θεσμού, για παράδειγμα της εκπαίδευσης, ενταγμένου στη συγκεκριμένη κοινωνική δομή. Θα αναφερθούμε εδώ τόσο στο γραφειοκρατικό μοντέλο ηγεσίας όσο και στο λεγόμενο δημοκρατικό-συμμετοχικό. Μεταξύ των χαρακτηριστικών του γραφειοκρατικού μοντέλου διοίκησης –που για την κοινωνιολογική έρευνα συντελεί στην παγίωση της εξουσίας (Power et al., 1997: 346)– είναι η ιεραρχία, η πειθαρχία, η απουσία λήψης αποφάσεων και συνεργασίας μεταξύ υφισταμένων/εκπαιδευτικών (Sharan et al., 13). Αλλά και οι νεοφιλελεύθεροι θεωρητικοί της Λειτουργικής Σχολής της Διοίκησης, με κυριότερους τους Fayol και Barnard, αναφέρουν, μεταξύ άλλων, τους παράγοντες της πειθαρχίας και του συγκεντρωτισμού για την αποτελεσματικότητα των οργανισμών. Ο Dubrin, μεταξύ των άλλων ικανοτήτων της διοίκησης, αναφέρει την 'πολιτική ικανότητα', με την έννοια της διεκδίκησης μεριδίου εξουσίας και της αποτροπής άλλων από μια τέτοια διεκδίκηση (Αναστασιάδου et al., 2008a: 18). Οι φιλελεύθεροι λειτουργιστές εστιάζουν στην ανταγωνιστικότητα, αποτελεσματικότητα και στον ορθολογισμό με τεχνικά μέσα (Power et al., 1997: 346).

Από την άλλη πλευρά, κείμενα για τον δίκαιο (Shields, 2004: 110. Gurr et al., 2006: 372) και συνεργάσιμο (Noddings, 2006: 341, 344) διευθυντή φαντάζουν αποκομμένα από την κοινωνική πραγματικότητα, αν βέβαια δεν απηχούν τις προσωπικές βλέψεις των συντακτών τους. Παρουσιάζουν διαφορετικά ηγετικά στυλ, στην προσπάθειά τους να πείσουν ότι ο κυριαρχικός ή ο προστατευτικός ηγέτης είναι μερικά από τα προτεινόμενα (Thomson, 2001: 16. Goleman, 2006: 78), σαν να διαθέτουν οι διευθυντές μονοσήμαντες προσωπικότητες και όχι σύνθετες και, πολύ περισσότερο, σαν να μην επηρεάζονται καθόλου από τη φύση του αξιώματός τους, από τα συμφέροντά τους και από τους συσχετισμούς εξουσίας. Τα κείμενα αυτά εκφράζουν την ψευδαίσθηση του ιδανικού και τέλει εκπαιδευτικού ηγέτη, χωρίς να αποφεύγουν αντιφάσεις, όπως το ασυμβίβαστο π.χ. των 'δεξιοτήτων πειθούς και επιρροής' με την 'ενσυναίσθηση' και τον 'σεβασμό της αυτονομίας των εκπαιδευτικών' (Day et al., 2001: 53-54) ή το ασυμβίβαστο π.χ. των 'συνεργατικών σχέσεων' με τις δεξιότητες 'υποκίνησης', 'καθοδήγησης' και 'επιβολής' (Μιχόπουλος, 2004: 390-391, 396) ή, στην πιο δημοκρατική εκδοχή τους, προτείνουν συντονιστή στα πλαίσια προγραμμάτων ένταξης (Quezada, & Louque, 2004: 214) ή έστω μιας προνοιακής/κοινωνικής πολιτικής (Power et al., 1997: 346), που επίσης ενέχει χαρακτήρα διάκρισης και ανισότητας.

Η αμφισβήτηση της διοίκησης στα πλαίσια συγκρουσιακών κοινωνικών θεωριών

Θεωρίες Συγκριτικής Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής Πολιτικής διαπιστώνουν τον παράγοντα του κυβερνητικού ελέγχου στην εκπαίδευση (Φλουρής, & Πασιάς, 2004). Οι διευθυντές στην εκπαίδευση αποτελούν έτσι τους εκφραστές της κεντρικής κυβέρνησης αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης, ενώ λαμβάνουν υπόψη και τοπικές ομάδες συμφερόντων (π.χ. έμποροι και καταναλωτές) (Power et al., 1997: 343). Παράλληλα,

κείμενα αυτής της κατεύθυνσης επισημαίνουν φαινόμενα διαφθοράς και κατάχρησης εξουσίας στη γραφειοκρατική διοίκηση, και της εκπαίδευσης (Waite, & Allen, 2003: 281). Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης έχει εξάλλου αναλύσει τις εκφάνσεις της εξουσίας, που είναι η πειθαρχία, η επιτήρηση, ο έλεγχος, η τιμωρία (Παπαδάκης, 2003: 30).

Η Πολιτική Οικονομία και η Κοινωνιολογία της Εργασίας έχει επίσης αναδείξει φαινόμενα και προβλήματα εγγενή στο σημερινό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης (Watson, 1980¹/1987. Τίλυ, & Τίλυ, [1998] 2001), που είναι, μεταξύ άλλων, η ιεραρχία, ο συντονισμός του έργου, οι διευθύνοντες τεχνικοί, τα τελειοποιημένα μέσα διοίκησης και ο φόβος υπερελέγχου των ατόμων μέσω της πληροφορικής από την κεντρική εξουσία, ακόμα και με καταπάτηση νόμων που προστατεύουν την κοινωνία από τις αυταρχικές δομές εξουσίας. Τα παραπάνω θέματα, αν και αφορούν περισσότερο τη διοίκηση επιχειρήσεων, δεν λείπουν και από τη διοίκηση οργανισμών, μεταξύ των οποίων της εκπαίδευσης. Αν και η κοινωνία των πολιτών δεν επιτρέπει την καθολική εφαρμογή της αυταρχικής διοίκησης και του πληροφοριακού management στον εκπαιδευτικό θεσμό, υπάρχουν μικρές ή μεγάλες απόπειρες επιβολής τους είτε από το κράτος μέσω της νομοθεσίας είτε από φιλόδοξους εκπαιδευτικούς που επιδιώκουν να εξουσιάζουν άλλους. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα σε χώρες όπως η Μ. Βρετανία ιδρύονται Οργανισμοί Διεύθυνσης της Εκπαίδευσης από καταρτισμένους και φιλόδοξους managers, με σκοπό να υποκαταστήσουν τη δημόσια εκπαίδευση και τοπικές αρχές και να εισπράξουν κέρδη (Fitz, & Beers, 2002: 137).

Οι συναίνετικές προτάσεις, σε σχετικά κείμενα, περί εμπλουτισμού ή αναβάθμισης της εργασίας των εκπαιδευτικών, καθώς και περί συνδιοίκησης δεν μπορούν να έχουν κανένα αντίκρισμα χωρίς να απαντηθούν ερωτήματα όπως τι θα αλλάξει μισθολογικά ή πώς θα εξηγηθεί η συμμετοχή στη διοίκηση αν ληφθεί υπόψη ο παράγοντας της αμφισβήτησης της εξουσίας σε έναν οργανισμό ή ακόμα και της αμφισβήτησης της αξίας της εργασίας (βλ. και Λαφάργκ, [1880] 1985. Rifkin, [1995] 1996. Τίλυ, & Τίλυ, [1998] 2001).

Ο μύθος της δημοκρατικής διοίκησης στην ελληνική εκπαιδευτική νομοθεσία για τη διοίκηση της εκπαίδευσης

Στα πλαίσια αυτά, και η εκπαιδευτική νομοθεσία ορίζει ότι ο διευθυντής σχολείου «ως ηγετικό στέλεχος έχει δικαίωμα να καθοδηγεί τους υφισταμένους του» (Αναστασιάδου et al., 2008a: 31). Εφόσον επίσης είναι πρόεδρος του συλλόγου διδασκόντων, καμία απόφαση δεν δύναται να υλοποιηθεί χωρίς τη συναίνεσή του (Σίβρη, 2008: 63). Οι εκπαιδευτικοί έτσι δεν έχουν μεγάλα περιθώρια για την ανάληψη πρωτοβουλιών και καινοτόμων δράσεων σε ουσιώδεις τομείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Αναστασιάδου et al., 2008b: 33. Σίβρη, 2008: 63) και, βέβαια, έχουν τη λιγότερη εξουσία και έναν κατώτερο ρόλο ως προς την οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων (Αναστασιάδου et al., 2008b: 40). Τα προβλήματα αυτά οξύνονται με την επιλογή των διευθυντών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από τους ανωτέρους τους με κριτήρια κυρίως κομματικά, προσωπικών σχέσεων και υλικών συναλλαγών, μια και ο Ν. 3467/2006 για την επιλογή των προϊσταμένων, διευθυντών και συμβούλων συνυπολογίζει (υποκειμενικά), εκτός από τα μετρήσιμα μόρια σπουδών και προϋπηρεσίας, την προσωπικότητα του υποψηφίου από το βιογραφικό του και από την επίδοσή του στη συνέντευξη (βλ. και Γεωργίου, 2008: 92, 95-97. Λιακοπούλου, 2008: 119-120, 127. Μαρκαντώνης, 2008b: 153).

Μέθοδος

Για το παρόν άρθρο μελετήθηκε η απόφαση του ΥΠΕΠΘ Αριθ. Φ.353.1./324/105657/Δ1 με τίτλο «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων», με σκοπό να εντοπιστούν λέξεις ή φράσεις που παραπέμπουν σε αυταρχική διοίκηση. Επιλέχθηκε η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου αυτού του εγγράφου, δηλαδή α) η βήμα προς βήμα συστηματική ανάλυση του σχετικού κειμένου, β) η νοηματοδότησή του, γ) οι συγκρίσεις και η κατηγοριοποίησή του κατά θεματικές κατηγορίες, προερχόμενες από τα δεδομένα του υλικού αλλά και από τις βιβλιογραφικές αναφορές του παρόντος άρθρου, εντός του επικοινωνιακού τους περιεχομένου, χωρίς ποσοτικοποιήσεις, δ) η εξαγωγή συμπερασμάτων (Mayring, 2000. Zhang, & Wildemuth 2009).

Αποτελέσματα

Η μελέτη της εκπαιδευτικής νομοθεσίας ως προς τα καθήκοντα των σχολικών διευθυντών μάς επιτρέπει να εντοπίσουμε φράσεις που αποδεικνύουν το συχνά λεγόμενο ότι ο ελληνικός εκπαιδευτικός μηχανισμός είναι συγκεντρωτικός και γραφειοκρατικός (Αναστασιάδου et al., 2008b: 32, 40. Γεωργίου, 2008: 90. Σίβρη, 2008: 60). Συγκεκριμένα, στην απόφαση του ΥΠΕΠΘ Αριθ. Φ.353.1./324/105657/Δ1 με τίτλο «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων», που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 1340/16-10-2002, τεύχος Β΄: 17896-17904, διαβάζουμε ότι:

- οι περιφερειακοί διευθυντές εκπαίδευσης «διαχειρίζονται την εκπαιδευτική πολιτική», «προεδρεύουν», «έχουν την αρμοδιότητα συντονισμού», «συντονίζουν και καθοδηγούν», «υπό την εποπτεία και καθοδήγηση», «αποφασίζουν», «ορίζουν», «ασκούν τη διοίκηση, τον έλεγχο και την εποπτεία», «ασκούν τη διοίκηση, καθοδηγούν, εποπτεύουν, ελέγχουν και συντονίζουν», «παρακολουθούν, συντονίζουν, ελέγχουν και εποπτεύουν», «εποπτεύουν, συντονίζουν, παρακολουθούν και αξιολογούν», «ασκούν τον προσήκοντα διοικητικό και πειθαρχικό έλεγχο», «λαμβάνουν τα αναγκαία διοικητικά ή πειθαρχικά μέτρα ως διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «έχουν πειθαρχική δικαιοδοσία», «έχουν την ευθύνη του κύριου διατάκτη»,
- οι σχολικοί σύμβουλοι «έχουν την ευθύνη της εποπτείας, της καθοδήγησης, του συντονισμού και της αξιολόγησης», «έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης, της εποπτείας και του συντονισμού», «συντονίζουν», «παρακολουθούν», «καθοδηγούν», «παρακολουθούν και καθοδηγούν», «δίνουν οδηγίες», «διατυπώνουν υποδείξεις»,
- οι διευθυντές και οι προϊστάμενοι εκπαίδευσης «έχουν τη γενική ευθύνη της διοίκησης και του ελέγχου», «ασκούν τη διοίκηση, εποπτεύουν, καθοδηγούν και συντονίζουν», «εποπτεύουν, ελέγχουν, συντονίζουν και καθοδηγούν», «εποπτεύουν ελέγχουν, καθοδηγούν», «οργανώνουν και εποπτεύουν», «εποπτεύουν», «παρέχουν οδηγίες», «είναι διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «ασκούν διοικητικό και πειθαρχικό έλεγχο», «ασκούν τις πειθαρχικές τους αρμοδιότητες», «δύνανται να ασκήσουν πειθαρχική δικαιοδοσία και να διατάξουν πειθαρχική διαδικασία επί όλων των εκπαιδευτικών», «έχουν την ευθύνη της εκτέλεσης των πειθαρχικών αποφάσεων»,

- οι προϊστάμενοι γραφείων «ασκούν διοίκηση, εποπτεύουν, καθοδηγούν, συντονίζουν και ελέγχουν», «έχουν την ευθύνη διοίκησης, συντονισμού και ελέγχου», «συντονίζουν», «εποπτεύουν και ελέγχουν», «εποπτεύουν», «ελέγχουν», «παρέχουν οδηγίες», «καθορίζουν», «παρακολουθούν», «είναι διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «ασκούν τις πειθαρχικές τους αρμοδιότητες», «έχουν την ευθύνη της εκτέλεσης των πειθαρχικών αποφάσεων»,
- οι διευθυντές σχολείων «προϊστανται», «συντονίζουν», «καθοδηγούν», «κατευθύνουν», «εποπτεύουν», «ελέγχουν», «αναφέρονται γραπτά»,
- οι υποδιευθυντές σχολείων «καθοδηγούν», «έχουν την εποπτεία», «εποπτεύουν».

Οι αρμοδιότητες αυτές των περιφερειακών διευθυντών, σχολικών συμβούλων, διευθυντών εκπαίδευσης, προϊσταμένων γραφείων, διευθυντών σχολείων και υποδιευθυντών σχολείων μπορούν να ταξινομηθούν θεματικά ως εξής:

Πίνακας 1: Αρμοδιότητες στελεχών εκπαίδευσης

<p>οι περιφερειακοί διευθυντές εκπαίδευσης «διαχειρίζονται την εκπαιδευτική πολιτική», «προεδρεύουν», «έχουν την αρμοδιότητα συντονισμού», «συντονίζουν και καθοδηγούν», «υπό την εποπτεία και καθοδήγηση», «αποφασίζουν», «ορίζουν», «ασκούν τη διοίκηση, τον έλεγχο και την εποπτεία», «ασκούν τη διοίκηση, καθοδηγούν, εποπτεύουν, ελέγχουν και συντονίζουν», «παρακολουθούν, συντονίζουν, ελέγχουν και εποπτεύουν», «εποπτεύουν, συντονίζουν, παρακολουθούν και αξιολογούν», «ασκούν τον προσήκοντα διοικητικό και πειθαρχικό έλεγχο», «λαμβάνουν τα αναγκαία διοικητικά ή πειθαρχικά μέτρα ως διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «έχουν πειθαρχική δικαιοδοσία», «έχουν την ευθύνη του κύριου διατάκτη»</p>	<p>διαχειρίζονται προεδρεύουν συντονίζουν καθοδηγούν εποπτεύουν αποφασίζουν ορίζουν διοικούν ελέγχουν παρακολουθούν αξιολογούν τιμωρούν διατάσσουν</p>
<p>οι σχολικοί σύμβουλοι «έχουν την ευθύνη της εποπτείας, της καθοδήγησης, του συντονισμού και της αξιολόγησης», «έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης, της εποπτείας και του συντονισμού», «συντονίζουν», «παρακολουθούν», «καθοδηγούν», «παρακολουθούν και καθοδηγούν», «δίνουν οδηγίες», «διατυπώνουν υποδείξεις»</p>	<p>εποπτεύουν καθοδηγούν συντονίζουν αξιολογούν παρακολουθούν υποδεικνύουν</p>
<p>οι διευθυντές και οι προϊστάμενοι εκπαίδευσης «έχουν τη γενική ευθύνη της διοίκησης και του ελέγχου», «ασκούν τη διοίκηση, εποπτεύουν, καθοδηγούν και συντονίζουν», «εποπτεύουν, ελέγχουν, συντονίζουν και καθοδηγούν», «εποπτεύουν ελέγχουν, καθοδηγούν», «οργανώνουν και εποπτεύουν», «εποπτεύουν», «παρέχουν οδηγίες», «είναι διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «ασκούν διοικητικό και πειθαρχικό έλεγχο», «ασκούν τις πειθαρχικές τους αρμοδιότητες», «δύνανται να ασκήσουν πειθαρχική δικαιοδοσία και να διατάξουν πειθαρχική διαδικασία επί όλων των εκπαιδευτικών», «έχουν την ευθύνη της εκτέλεσης των πειθαρχικών αποφάσεων»</p>	<p>διοικούν ελέγχουν εποπτεύουν καθοδηγούν συντονίζουν οργανώνουν τιμωρούν</p>
<p>οι προϊστάμενοι γραφείων «ασκούν διοίκηση, εποπτεύουν, καθοδηγούν, συντονίζουν και ελέγχουν», «έχουν την ευθύνη διοίκησης, συντονισμού και ελέγχου», «συντονίζουν», «εποπτεύουν και ελέγχουν»,</p>	<p>διοικούν εποπτεύουν καθοδηγούν συντονίζουν</p>

«εποπτεύουν», «ελέγχουν», «παρέχουν οδηγίες», «καθορίζουν», «παρακολουθούν», «είναι διοικητικοί και πειθαρχικοί προϊστάμενοι», «ασκούν τις πειθαρχικές τους αρμοδιότητες», «έχουν την ευθύνη της εκτέλεσης των πειθαρχικών αποφάσεων»	ελέγχουν καθορίζουν παρακολουθούν τιμωρούν
οι διευθυντές σχολείων «προϊστανται», «συντονίζουν», «καθοδηγούν», «κατευθύνουν», «εποπτεύουν», «ελέγχουν», «αναφέρονται γραπτά»	προϊστανται συντονίζουν καθοδηγούν κατευθύνουν εποπτεύουν ελέγχουν τιμωρούν
οι υποδιευθυντές σχολείων «καθοδηγούν», «έχουν την εποπτεία», «εποπτεύουν»	καθοδηγούν εποπτεύουν

Συζήτηση

Από τα παραπάνω είναι προφανής ο ιεραρχικός και εξουσιαστικός (επιβαλλόμενος, εξαρτητικός, επιτηρητικός και τιμωρητικός) χαρακτήρας της εκπαιδευτικής νομοθεσίας σχετικά με τη φιλοσοφία των παραπάνω θεσμικών οργάνων και τη λειτουργία των αντίστοιχων υπηρεσιακών οργάνων, που εκφράζεται με επαναληπτικότητα και αντιδημοκρατικότητα τόσο, που αγγίζει τα όρια της εμμονής, αν και φαίνεται λιγότερο αυταρχικός ο ρόλος του/της σχολικού/-κής συμβούλου. Προσωπικοί χειρισμοί 'πεφωτισμένων' στελεχών προσκρούουν προφανώς σε άνωθεν πιέσεις, καθώς και στην μακραίωνη εργασιακή κουλτούρα (Κάντας, 1995) της συγκεκριμένης θέσης εργασίας και του εργασιακού περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια εξάλλου της θεώρησης της εκπαίδευσης ως ενός από τους κρατικούς μηχανισμούς στην υπηρεσία του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος (αναπαραγωγική και ιδεολογική λειτουργία) (βλ. Bourdieu, 1967, 1974. Bowles, 1972. Bowles, & Gintis, 1976), και οι φορείς της εκπαίδευσης, όπως οι εκπαιδευτικοί και πολύ περισσότερο τα στελέχη της εκπαιδευτικής διοίκησης, μέσω ακριβώς αυτής της ιεραρχίας και της νομοθεσίας (πιέζονται να) εφαρμόζουν την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική (βλ. και Μαρκαντώνης, 2008a: 129).

Συμπεράσματα

Το πεδίο της εκπαιδευτικής διοίκησης εξ ορισμού αποτελεί πεδίο εκμετάλλευσης, εγωκεντρικών πρακτικών και άσκησης βίας (Samier, 2008b), θυμίζει αυταρχικά καθεστάτα, είναι προϊόν ακαλαισθησίας (Samier, 2008a) και δεν θα μπορούσε να προσφέρει τίποτα ριζοσπαστικό στην εκπαίδευση (Anderson, 2001: 213). Η αντιφατική και αδιέξοδη σύλληψη και εφαρμογή της εκπαιδευτικής ηγεσίας, που προωθεί το σημερινό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, δεν μπορεί να υπηρετήσει όλους τους αποδέκτες της εκπαίδευσης παρά μόνον επιλεκτικά ομάδες συμφερόντων, δηλαδή κάποιους εκπαιδευτικούς-γονείς-ακόμα και μαθητές, κινούμενους γύρω από την εκπαιδευτική ηγεσία, οι οποίοι επωφελούνται ή αυταπατώνται ότι επωφελούνται από αυτή. Η κατεύθυνση αυτή και τα σχετικά κοινωνικά ρεύματα και κείμενα αδυνατούν, όπως είναι εύλογο, να θεμελιώσουν ζητήματα ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης, π.χ. η εκπαιδευτική ηγεσία απέναντι στις πολιτισμικές διαφοροποιήσεις (Quezada, & Louque, 2004: 213) και βέβαια στις ταξικές ανισότητες. Προτάσεις για αυτοδιεύθυνση/αυτοδιαχείριση της εκπαίδευσης (Power et al., 1997: 345) μπορούν να είναι ένα πρώτο βήμα για μια εναλλακτική απελευθερωτική παιδεία.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αναστασιάδου, Σοφία, Παρασκευή Βασιλούδη, Ολυμπία Μπέτσα, & Αμαλία Παππά, 2008a, "Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών της Α΄θμιας Εκπαίδευσης αναφορικά με την Οργάνωση και Διοίκηση των Σχολικών Μονάδων με τη βοήθεια της Factor Analysis", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Αναστασιάδου, Σοφία, Παρασκευή Βασιλούδη, Ολυμπία Μπέτσα, & Αμαλία Παππά, 2008b, "Confirmatory factor analysis στην κατάρτιση μοντέλου εκτίμησης των απόψεων των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Γεωργίου, Απόστολος, 2008, "Προσδιορισμός και αξιολόγηση των τυπικών προσόντων, γνώσεων και δεξιοτήτων που πρέπει να κατέχουν οι διευθυντές των σχολικών μονάδων, προκειμένου να ασκούν δημιουργικό και παραγωγικό διοικητικό έργο", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Κάντας, Αριστοτέλης, 1995, *Οργανωτική-βιομηχανική ψυχολογία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Λιακοπούλου, Ευστρατία, 2008, "Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή διευθυντών σχολικών μονάδων. Μελέτη περίπτωσης", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Μαρκαντώνης, Χρίστος, 2008a, "Διενέξεις διευθυντή σχολικής μονάδας με το σύλλογο διδασκόντων και τον αρμόδιο σχολικό σύμβουλο: μελέτη περιπτώσεων", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Μαρκαντώνης, Χρίστος, 2008b, "Ο καινοτόμος και αποτελεσματικός εκπαιδευτικός ηγέτης", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- Μιχόπουλος, Αναστάσιος, 2004, "Η ηγεσία ως αναγκαίο λειτουργήμα καινοτομικής δράσης και οργανωτικής αποτελεσματικότητας στα σχολεία σήμερα και αύριο" στο Παναγιώτης Α. Αγγελίδης, & Γεώργιος Γ. Μαυροειδής (επιμ.), *Εκπαιδευτικές καινοτομίες για το σχολείο του μέλλοντος*, τόμ. Β΄, Τυπωθήτω-Δαρδανός, Αθήνα.
- Παπαδάκης, Νίκος Ε., 2003, *Εκπαιδευτική πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική (;) (2^η έκδ.)*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Σίβρη, Ελένη, 2008, "Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη διοίκηση της σχολικής μονάδας και η σημασία της", στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.), Πρακτικά του Συνεδρίου *Νέο εκπαιδευτικό υλικό του ΥΠΕΠΘ – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄, ΤΥΡΟCENTER, Πάτρα.
- ΥΠΕΠΘ, «Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των

σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων», Απόφαση Αριθ. Φ.353.1./324/105657/Δ1, ΦΕΚ 1340/16-10-2002, τ. Β΄.
 Φλουρής, Γεώργιος, & Γεώργιος Πασιάς, 2004, "Σχολική γνώση και προγράμματα σπουδών: «συστήματα γνώσης», «καθεστώτα αλήθειας» και «πολιτικές ρύθμισης» στη γενική εκπαίδευση (1980-2000)" στο Γεώργιος Κ. Πασιάς (επιμ.), *Η Ευρώπη, ο Άλλος και η μεταρρύθμιση στα Προγράμματα Σπουδών*, Φάκελος Σεμιναρίου για το ΠΜΣ ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Ξενόγλωσση μεταφρασμένη στα ελληνικά

Λαφάργκ, Πωλ, [1880] 1985, *Το δικαίωμα στην τεμπελιά*, μετ. Βασίλης Τομανάς, εκδ. Νησίδες, Θεσσαλονίκη.
 Rifkin, Jeremy, [1995] 1996, *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της. Η δύση του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού και το χάραμα της μετά-την-αγορά εποχής*, μετ. Γιούρι Κοβαλένκο, Νέα Σύνορα-Λιβάνη, Αθήνα.
 Τίλυ, Τσαρλς, & Κρις Τίλυ, [1998] 2001, *Η εργασία στον καπιταλισμό. Ιστορικές και κοινωνικές μορφές της εργασίας στον καπιταλισμό και το μέλλον της εργασίας*, μετ. Τάκης Αθανασόπουλος, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

Anderson, Gary L., 2001, "Disciplining leaders: a critical discourse analysis of the ISLLC National Examination and Performance Standards in educational administration", *International Journal of Leadership in Education*, 4(3), 199-216.
 Bourdieu, Pierre, 1967, "Systems of education and systems of thought", in Roger Dale, Geoff Esland, & Madeleine MacDonald, 1979, eds., *Schooling and capitalism. A sociological reader*, Routledge & Kegan Paul and The Open University Press, London & Henley.
 Bourdieu, Pierre, 1974, "The school as a conservative force: scholastic and cultural inequalities", in Roger Dale, Geoff Esland, & Madeleine MacDonald, 1979, eds., *Schooling and capitalism. A sociological reader*, Routledge & Kegan Paul and The Open University Press, London & Henley.
 Bowles, Samuel, 1972, "Unequal education and the reproduction of the social division of labor", in Roger Dale, Geoff Esland, & Madeleine MacDonald, 1979, eds., *Schooling and capitalism. A sociological reader*, Routledge & Kegan Paul and The Open University Press, London & Henley.
 Bowles, Samuel, & Herbert Gintis, 1976, *Schooling in capitalist America. Educational reform and the contradictions of economic life*, Routledge & Kegan Paul, London & Henley.
 Day, Christopher, Alma Harris, & Mark Hadfield, 2001, "Challenging the orthodoxy of effective school leadership", *International Journal of Leadership in Education*, 4(1), 39-56.
 Fitz, John, & Bryan Beers, 2002, "Education management organisations and the privatisation of public education: a cross-national comparison of the USA and Britain", *Comparative Education*, 2, 137-154.
 Goleman, Daniel, 2006, "The socially intelligent leader", *Educational Leadership*, 64(1), 76-81.
 Gurr, David, Lawrie Drysdale, & Bill Mulford, 2006, "Models of successful principal leadership", *School Leadership and Management*, 26(4), 371-395.
 Mayring, Philipp, 2000, Qualitative Content Analysis, *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(2),

- Retrieved May 26, 2009, from <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204>.
- Noddings, Nel, 2006, "Educational leaders as caring teachers", *School Leadership and Management*, 26(4), 339-345.
- Power, Sally, David Halpin, & Geoff Whitty, 1997, "Managing the state and the market: 'new' education management in five countries", *British Journal of Educational Studies*, 45(4), 342-362.
- Quezada, Reyes L., & Angela Louque, 2004, "The absence of diversity in the academy: faculty of color in educational administration programs", *Education*, 125(2), 213-221.
- Samier, Eugenie, 2008a, "On the kitschfication of educational administration: an aesthetic critique of theory and practice in the field", *International Studies in Educational Administration*, 36(3), 3-18.
- Samier, Eugenie, 2008b, "The problem of passive evil in educational administration: moral implications of doing nothing", *International Studies in Educational Administration*, 36(1), 2-21.
- Sharan, Shlomo, Hanna Shachar, & Tamar Levine, 1999, *The innovative school. Organization and instruction*, Bergin & Garvey, Westport.
- Shields, Carolyn M., 2004, "Dialogic leadership for social justice: overcoming pathologies of silence", *Educational Administration Quartely*, 40(1), 109-132.
- Thomson, Pat, 2001, "How principals lose 'face': a disciplinary tale of educational administration and modern managerialism", *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 22(1), 5-22.
- Waite, Duncan, & David Allen, 2003, "Corruption and abuse of power in educational administration", *The Urban Review*, 35(4), 281-296.
- Watson, Tony, 1980¹/1987, *Sociology, work, & industry*, Routledge & Kegan Paul, London & N.Y..
- Zhang, Yan, & Wildemuth, Barbara M., 2009, "Qualitative analysis of content", in Barbara Wildemuth, Ed., *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*, Libraries Unlimited, The University of North Carolina, Chapel Hill, Retrieved May 26, 2009, from http://ils.unc.edu/~yanz/Content_analysis.pdf.